

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

DOI 10.31651/2524-2660-2019-3-292-297
ORCID 0000-0003-2612-5998

СИПЧЕНКО Валерій Іванович,

кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки вищої школи,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
e-mail: pionerv50@gmail.com

НАСТІЛЬНА КНИГА ПЕДАГОГА

У рецензованій монографії висвітлено теоретико-методичні аспекти управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності в системі університетської освіти. Обґрунтовано методологічні та концептуальні засади управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності. Зосереджена увага на експериментальній перевірці розробленої структурно-функціональної моделі системи управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності, яка функціонує у спеціально створених організаційно-педагогічних умовах. Запропоновано технології управління формуванням готовності майбутніх учителів до успішної професійної діяльності як важливого показника якості підготовки їх в умовах університетської освіти, психолого-педагогічний супровід в методичне забезпечення технологізації навчального процесу в системі управління якістю підготовки в умовах університетської освіти.

Ключові слова: монографія; управління якістю підготовки учителя; професійна діяльність; успішність діяльності учителя.

Сучасний педагог відчуває потребу в літературі, в якій розкриваються методологічні основи теорії і практики управління освітнім процесом в різних типах освітніх закладів і органічно відповідають меті і завданням, сформульованим у Національній доктрині освіти [1] та Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [2].

В достатньої мірі дефіцит заповнюється виходом у світ видання [3], яке за широтою й глибиною студійованих проблем відповідає статусу монографічного і присвячується проблемі управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності. Монографію підготовлено М.М. Кондрашовим – докторантом кафедри педагогічних наук, освітнього і соціокультурного менеджменту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Автор виходить з того, що у педагогічній практиці має місце невідповідність

між сучасними потребами суспільства в якійсній освіті й інноваційній підготовці кадрів та традиційними підходами у закладах вищої освіти. Їх подолання відкриває шлях до оптимізації вищої освіти, підвищення її ефек-

тивності у модернізації сучасного суспільства, збагаченні людського капіталу. Аналізуючи зміни, які характеризують сучасне суспільство і зростання ролі людського фактору в його перебудові, автор бере на себе відповідальність з визначення соціальної ролі управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності в системі університетської освіти.

Структура монографії віддзеркалює бажання автора розкрити можливості управління у забезпеченні якості підготовки студентів університету до успішної професійної діяльності у професійній педагогічній діяльності, охарактеризувати теоретичні і методичні інструменти управління освітнім процесом у вищій школі (зміст, організацію, стратегію і тактику управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності, механізми, технологію, форми і методи управлінської діяльності, її результати у вигляді готовності до успішної професійної діяльності).

Робота містить вступ, чотири розділи і висновки, де висвітлено основні положення авторської концепції, модель системи управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної

діяльності, зміст авторської дослідної програми, психолого-педагогічний супровід і методичне забезпечення цього процесу. В сукупності усе це забезпечує формування готовності фахівця до успішної професійної діяльності як важливої складової його професіоналізму й підсилює системність, технологічність та інструментальність діяльності вчителя.

Заслугою автора монографії є ствердження, що визначальним чинником забезпечення високої якості підготовки фахівців є підвищення ефективності управління підготовкою майбутніх фахівців до успішної професійної діяльності. Позитивним слід вважати переміщення прикладних аспектів підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності у площину професійного успіху й управління якістю їхнього особистісного професійного зростання.

У першому розділі монографії успішність навчання позиціонується як стратегія управління якістю освітнього процесу вищої школи. Глибокий аналіз педагогічних розвідок вітчизняних і зарубіжних учених з філософії навчання успіхом, основою якої є взаємодія викладача і студентів у модельованих ситуаціях успіху і почуття радості пізнання, уможливорює авторське бачення сутнісного опанування теоретичних засад і досвіду успішної діяльності, розвитку професійних якостей особистості.

Через завдання в управлінні якістю освітнього процесу вищої школи, конкретизацію основних етапів управління якістю підготовки студентів до професійної діяльності розкривається позиція автора у трактуванні сутності базових концептів підготовки (управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності, готовність до успішної професійної діяльності, технологізація процесу управління, психолого-педагогічний супровід, методичне забезпечення), синтезуються структури управління діяльності, конкретизується зміст методологічних підходів до організації управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності. При цьому вагомим значенням надається взаємовідносинам суб'єктів управління, спів-управління і самоуправління в освітньому процесі.

Цілком виправданим є твердження автора монографії, що управління підготовкою майбутніх учителів до якісної й успішної професійної діяльності має бути

зорієнтоване на вибудовування педагогічного досвіду, включаючи: аналіз наявних педагогічних зразків і конструювання власних зразків для забезпечення якісної й успішної професійної діяльності; спрямованості на визначення, передавання й засвоєння зразків продуктивної педагогічної діяльності, що змістово поєднує механізми відображення якісного виконання педагогічної праці, її інноваційних форм, педагогічного професіоналізму і майстерності. У монографії управління якістю підготовки студентів трактується як складний, динамічний процес, результатом якого є формування готовності студентів до успішної професійної діяльності.

Методологія управління автором позиціонується як система знань про основи і структуру теорії управління, методологічні підходи й принципи реалізації управлінського процесу, які характеризують управлінські й спів-управлінські дії в системі «викладач – студенти», засоби стимулювання якості освітнього процесу, обґрунтування програми якісної підготовки до успішної професійної діяльності, логіки, методів і оцінки досягнутих результатів.

Ефективність управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності забезпечується сукупністю методологічних підходів, спрямованих на забезпечення умов професійного становлення студентів, моделювання ситуацій успішності, ситуацій вільного вибору, ситуацій професійного самовираження й самоствердження. Методологічні підходи¹ до організації управління якістю підготовки студентів до успішної професійної діяльності дають змогу змінити стратегію й тактику реалізації програми конкретних дій. Сукупна реалізація підходів є методологічним ресурсом оптимізації управління якістю підготовки студентів в умовах університетської освіти, науково-теоретичною основою створення варіативних управлінських структур у просторі чинної освітньої парадигми. Разом із тим, авторська позиція посилилася б, якби більш детально студіювання було приділено взаємодії закономірностей, підходів і принципів,

¹ системний, особистісно-орієнтований, змістово-процесуальний, компетентнісний, креативно-діяльнісний, діалогічний, подієво-ситуаційний, технологічний.

що впливають на ефективність управління освітнім процесом у вищій школі.

Особливий інтерес представляє другий розділ монографії «Теоретичні основи управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності в системі університетської освіти», де розкривається концептуальна сутність поняття «готовність до успішної професійної діяльності», характеризується зміст, структура, критерії, показники та рівні сформованості цього складного, інтегрального особистісного утворення. Думається, що представлений матеріал набув би більшої інформативності, якби докладніше доповнювався оглядом інших концепцій готовності як показника педагогічного професіоналізму. І хоча автором у стислій формі дається уявлення про підходи представників різних наукових шкіл, але про розширення педагогічного світогляду викладачів і учителів-практиків таким шляхом говорити навряд чи виправдано.

Автор розглядає готовність до успішної професійної діяльності як важливу характеристику ефективності управління якістю підготовки майбутніх учителів в умовах університетської освіти. Вона позиціонується як складне особистісне утворення, інтегральними показниками якого є мотиваційно-ціннісний, змістово-процесуальний; креативно-технологічний; емоційно-вольовий і рефлексивно-оцінний компоненти. Формування готовності майбутніх учителів до успішної професійної діяльності розглядається автором як складний, динамічний процес постійних змін і самозмін. Оцінка його результативності здійснюється відповідно до параметрів, що продукуються мотиваційним, когнітивним, практичним, особистісним, діагностичним критеріями.

Особлива цінність рецензованої монографії вбачається в тому, що автором конкретизовано концептуальні положення управління якістю підготовки студентів до успішної професійної діяльності, серед яких:

– ідея активізації управлінських дій викладача в підвищенні ефективності управління якістю підготовки та позиції суб'єктів управлінського та освітнього процесів;

– розробка моделі системи управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності в умовах університетської освіти, психолого-педагогічного супроводу, інноваційного методичного забезпечення та освітніх технологій;

– створення оптимальних організаційно-педагогічних умов для реалізації успішного і якісного навчання в університетській практиці [3, с. 40].

Управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності починається з постановки й реалізації цілей на основі таких вимог: прогнозування сукупності знань, умінь, навичок і досвіду, які збагачуються у процесі активної, практико-орієнтованої діяльності; конкретизації професійних характеристик успішної особистості майбутнього вчителя, які мають сформуватися у процесі діяльності; чіткого уявлення учасниками освітнього процесу реального результату, що моделюється й прогнозується у вигляді мети як нового освітнього продукту.

У монографії конкретизується практико-орієнтований характер підготовки студентів до успішної професійної діяльності, розкриваються управлінські функції викладача у навчальному процесі, стимулюючи його зусилля на виконанні функцій планування, постановки мети і завдань, визначення реальних способів їх досягнення, організації підготовки студентів до успішної професійної діяльності, забезпечення єдності усіх ланок навчального процесу. Окрема увага приділяється управлінню навчальною роботою студентів, реалізації різних видів контролю навчальних досягнень студентів з послідовною корекцією їх дій для досягнення запланованих цілей, зворотному зв'язку, отже, регулюванню прийняття рішень студентами.

Автор монографії слушно вважає, що ефективність управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності обумовлюється сукупністю організаційно-педагогічних умов, до яких відносяться: забезпечення раціонального співвідношення інформаційного та змістового аспектів у структурі навчання; побудова його на педагогічній взаємодії, співпраці й співтворчості в системі «викладач – студенти»; особистіс-

на активна позиція суб'єктів навчального процесу, що передбачає не лише засвоєння системи програмно визначених знань, а й управління й самоуправління власними діями й поведінкою; використання проектної діяльності в емоційно сприятливому середовищі.

У третьому розділі монографії «Методичні засади реалізації моделі системи управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності» проектується (і характеризується) модель системи управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності, яка структурно сполучає *цільовий, змістовий, технологічний* і *моніторингово-оцінний* компоненти. В основу моделі автором покладено концепцію, ґрунтовану на ідеї перетворення модифікованої системи управління опануванням зразками успішної педагогічної діяльності з використанням підходів, принципів, категорій, понять, ціннісних орієнтацій і особистісних смислів.

У монографії обґрунтовується необхідність процесу технологізації навчального процесу як системного об'єкту і відкритої самоорганізованої системи відповідно до логіки й закономірностей власного професійного розвитку кожної особистості, що створює нові форми діяльності, забезпечує якість управлінських дій викладача й ефективність навчання студентів; зумовлюється єдністю мети, завдань і взаємодією всіх учасників освітнього процесу, дає змогу досягнути запланованого результату засобами різних освітніх технологій, підвищення рівня її організації, методичним і психолого-педагогічним супроводом освітнього процесу.

Позитивним є бажання автора монографії обґрунтувати не лише освітні технології, але й технології управління освітнім процесом (технологія управління, прогностично-моніторингова технологія та ін.), які трактуються як процес (що вимагає технологізації), кінцевий результат, об'єкт (що підлягає трансформації), засоби (впливу на об'єкт).

На основі викладеного автором матеріалу можна дійти висновку, що проблема технологізації управління якістю підготовки учителів до успішної професійної діяльності потребує не лише гли-

бокого студіювання і теоретичного обґрунтування, але й практичної реалізації в системі університетської освіти.

М.М. Кондрашов цілком слушно виходить з того, що ефективність управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності зумовлюється психолого-педагогічним супроводом управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності. Такий супровід реалізується за трьома напрямками: психологічної й професійно-педагогічної діагностики; професійного консультування; психолого-педагогічної корекції та використання методичного забезпечення цього процесу, у змісті якого важливу роль відіграють зміст і організаційна структура навчання; загальнопедагогічні і дидактичні форми й методи; специфічні прийоми професіоналізації й самоорганізації. Безумовною заслугою автора є комплексний підхід до використання психолого-педагогічного і методичного супроводу оптимізації навчання.

Четвертий розділ монографії «Експериментальна перевірка ефективності управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності умовах університетської освіти» присвячено експериментальному з'ясуванню ефективності розроблених інструментів управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності.

Особливої значущості і потенційної впроваджуваності результатів, представлених у монографії, надає програма дослідної роботи, спрямованої на оцінку результативності запропонованої моделі системи управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності, технологій, форм, методів і засобів реалізації її практико-орієнтованої спрямованості.

Значна увага автором приділяється виокремленню й змістовому забезпеченню різноманітних заходів, зорієнтованих на підготовку майбутніх учителів до успішної професійної діяльності: дискусії «Професіоналізм, готовність до успішної діяльності – складники професійного успіху вчителя»; семінару-практикуму «Сучасні дидактичні технології в практиці школи»; психологічному тренінгу «Креативність і шляхи її розвитку»; конкурс

«Захист моделі успішного навчання учнів»; методичному турніру «Моделюємо ситуації успіху в навчанні»; педагогічному фестивалю «Від творчості вчителя до творчості учнів» тощо.

Не можна ігнорувати думку автора про те, що такі форми роботи дають змогу розвивати творчий потенціал, творчі здібності студентів, що надзвичайно важливо для формування їхньої готовності до успішної професійної діяльності. Активна участь студентів на заняттях у дискусії, суперечці, діалозі, виконанні творчих проєктів і різноманітних завдань стимулюють розвиток їхніх умінь самостійно діяти у нестандартних професійних ситуаціях, відстоювати власні погляди, формулювати проблеми, шукати неординарні рішення, працювати над самовдосконаленням і, в результаті, досягати значних успіхів у формуванні готовності до успішної професійної діяльності.

Слід зазначити, що автором аргументовано результативність формування готовності до успішної професійної діяльності від ступеня співвідношення у навчальному матеріалі змістового та процесуального компонентів особистісної позиції студентів, що зумовлюється такими обставинами: внутрішніми мотивами пізнавального характеру; ступенем прояву волі дій з вибору змісту завдань; урізноманітненням форм організації навчання; складністю та багаторівневістю завдань і способами їх виконання; ступенем самостійності необхідних навчальних дій; можливістю застосування різних джерел навчальної інформації.

Позитивна динаміка рівня готовності до успішної професійної діяльності забезпечується збагаченням світогляду й оновленням знань студентів через створення ними стендів-вітрин, буклетів, міні-виставок, портфоліо, групових та індивідуальних консультацій, інструктажів, тренінгів.

Експериментально підтверджено, що створення емоційно сприятливого освітнього середовища, використання різноманітних практичних завдань професійної спрямованості в змісті навчально-педагогічної практики, активізація позиції кожного студента у виконанні програми практичних дій з набуття досвіду успішних операцій у розв'язанні профе-

сійних проблем забезпечують середній і високий рівні сформованості готовності студентів до успішної професійної діяльності. Не викликає сумливу висновку автора про те, що дотримання обґрунтованих й експериментально перевірених організаційно-педагогічних умов управління якістю підготовки студентів у вищих навчальних закладах забезпечують керованість і ефективність процесу формування готовності майбутніх учителів до успішної професійної діяльності як показника ефективності управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності.

Якщо говорити про авторський доробіток у цілому, то слід відзначити, що у монографії запропоновано інструментарій теоретико-методичного вдосконалення і нового розв'язання наукової проблеми з теоретичного обґрунтування методологічних концептів, детермінації організаційно-педагогічних умов щодо їх реалізації, розробленні моделі й експериментальної методики управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності в системі університетської освіти.

Результати дослідження М.М. Кондрашова дають підстави сформулювати низку пропозицій з: удосконалення рівня управлінської культури викладачів вищої школи і їх готовності до управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності; оновлення змісту, методів, технік і технологій підготовки студентів до практичної професійної діяльності; розроблення методичного і психолого-педагогічного супроводу управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності; розроблення індивідуальних стратегій розвитку професійного образу майбутнього вчителя в системі університетської освіти й накопичення досвіду творчої педагогічної діяльності.

Підсумовуючи, відмітимо, що монографія окреслює широкий спектр питань, пов'язаних з проблемами управління якістю вищої освіти, підготовкою конкурентоспроможних педагогічних кадрів. В її змісті немає рецептурних порад, пропонується для опрацювання інформація стимулює активно думати, розмірковувати, усвідомлювати складність управління освітніми процесами у вищій

школі. Незначні стилістичні помилки і окремі побажання не знижують теоретичну і практичну значущість монографії і висновку про те, що вона є фундаментальним доробком і має усі підстави стати настільною книгою для студентів, викладачів, науковців і учителів-практиків.

Список бібліографічних посилань

1. Національна доктрина розвитку освіти. Затв. Указом Президента України від 17 квітня 2002 року N 347/2002. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Схвалено Указом Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
3. Кондрашов М.М. Управління якістю підготовки майбутніх учителів до успішної професійної діяльності: теоретико-методичний аспект: монографія. Черкаси: Гордієнко Є.І., 2019. 458 с.

References

1. National doctrine of educational development (2002). Approved by Decree of the President of Ukraine from April 17, 2002 N 347/2002. Retrieved from <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
2. National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021. Approved by Decree of the President of Ukraine on June 25, 2013 №344 / 2013. Retrieved from <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
3. Kondrashov, M.M. (2019). Quality management of preparation of future teachers for successful professional activity: theoretical and methodological aspect: monograph. Cherkasy: EI Gordienko. 458 p.

SYPCHENKO Valeriy,

PhD in Pedagogy, Professor, Professor of Higher School Pedagogy Department,
DSPU "Donbas State Pedagogical University"

HANDBOOK TEACHER

Summary. *The reviewed monograph covers theoretical and methodological aspects of quality management of the preparation of future teachers for successful professional activity in the university education system.*

Methodological and conceptual bases of quality management of preparation of future teachers for successful professional activity are substantiated. The focus is on the experimental verification of the developed structural and functional model of the quality management system for preparing future teachers for successful professional activity, which operates under specially created organizational and pedagogical conditions. The monography proposes technologies for managing the formation of future

teachers' readiness for successful professional activity as an important indicator of the quality of their preparation in the conditions of university education, psychological and pedagogical support in the methodological support of technological process of educational process in the system of quality management of training in the conditions of university education.

Keywords: *monograph; quality management of teacher training; professional activity; success of teacher's activity.*

Одержано редакцією 03.08.2019
Прийнято до публікації 31.08.2019